

วิจารณ์หนังสือ : BOOK REVIEW
ถ้าการศึกษาดี คนต้องมีชีวิตดี ที่งอกงามสร้างสรรค์
IF THE EDUCATION IS GOOD, PEOPLE MUST HAVE A GOOD
LIFE AND FLOURISHES CREATIVELY

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ป.อ.ปยุตฺโต)

Author: Somdej Phra
Buddhakosajarn (P.A. Payutto)

¹พระครูนิวฐธรรมานุกุต และ ²พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต

¹Phrakhru Nivithdhammanuyut and ²Phrakhru Pariyattiphattanabundit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹mit.wan@mcu.ac.th

Received: June 25, 2024; **Revised:** July 28, 2024; **Accepted:** August 30, 2024

¹ นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² รองศาสตราจารย์, ดร, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ความนำ

หนังสือเรื่อง ถ้าการศึกษาดี คนต้องมีชีวิตดี ที่องกามสร้างสรรค์ ถอดเสียงโดย ดร.วรภา อโณทยานนท์ ISBN 978-616-7053-47-9 สำนักพิมพ์พลีธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพี้ยนแอนดโฮม จำกัด กรุงเทพมหานคร หนังสือ ถ้าการศึกษาดี คนต้องมีชีวิตดี ที่องกามสร้างสรรค์ เล่มนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายบรรยายธรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรม ตอนที่ 33 ผู้ศึกษาได้จัดแบบตามเนื้อหาหรือหัวให้ได้เป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ถ้าการศึกษาดี คนต้องมีชีวิตดี ที่องกามสร้างสรรค์เป็นบรรยายเกี่ยวไตรสิกขาพัฒนาคนและตอนที่ 2 สมภาณี มิใช่ให้มัวดีดสุข มิใช่ให้มาขลุกลความขลัง แต่มุ่งให้เป็นฐานกำลังของการพัฒนาปัญญา ในส่วนของหนังสือ นั้น เป็นขนาด A4 พับครึ่ง มีความหนา 47 หน้า

หนังสือเล่มมีความหนาพอดี พอเหมาะสำหรับคนที่มีเวลาน้อยในการที่ใช้เวลาในการอ่าน ความสำคัญ ซึ่งเรื่องเป็นความพอดีที่สามารถดึงดูดให้ผู้ที่ต้องการศึกษาได้อ่านพอเหมาะกับเวลา ในขณะที่เดียวกันภาพที่ใช่ก็เป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจให้ค่อยคิดตาม จึงเห็นผู้ออกแบบนั้นเป็นผู้ที่มีความสนใจกับผู้อ่าน หรือเป็นการสร้างหน้าปกเพื่อให้น่าสนใจสำหรับบุคคลพบเห็นและผู้ที่กำลังหาหนังสือที่ตนอยากศึกษาเป็นอย่างดี

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ ถ้าการศึกษาดีคนต้องมีชีวิตดี ที่องกามสร้างสรรค์ ไตรสิกขาพัฒนาคนมาได้แค่ ไหน มีการสารบัญหลักออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ถ้าการศึกษาดีคนต้องมีชีวิตดี ที่องกามสร้างสรรค์เป็นอธิบายถึงการนำหลัก ไตรสิกขามาพัฒนาคนเพื่อให้มีการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น

ตอนที่ 2 เป็นการอธิบายสมภาณี เพื่อเห็นว่า สมภาณิ มิใช่ให้มัวดีดสุข มิใช่ให้มาขลุกลกับความขลัง แต่มุ่งให้เป็นฐานกำลังของการพัฒนาปัญญา

ทัศนะของผู้ศึกษา เห็นว่าการวางโครงสร้างของหนังสือ มีความต่อเนื่องของเนื้อหาเป็นอย่างดี ผู้ศึกษาจึงได้รู้ถึงเจตนาของผู้เขียนนั้นต้องการสื่อให้เห็นระดับความสำคัญกันเป็นขั้นตอน นอกจากนั้นยังวางหัวข้อย่อยในแต่ละตอนตามความสำคัญ จึงทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องการศึกษา ซึ่งการเขียนนั้น มีการวางหัว และการเขียนสำนวนที่ไม่ซับซ้อน ดังนั้นหนังสือเล่มนี้เหมาะแก่การศึกษาอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่สนใจใฝ่รู้ทางพระพุทธศาสนา

สาระสำคัญของเนื้อหา

ถ้าการศึกษาดี คนต้องมีชีวิตดี ที่งอกงามสร้างสรรค์: ขอให้มองดูในชีวิตของเรา ธรรมชาติของชีวิตมันดำเนินไปของมันอย่างนั้น คนเรานี้มีปัญญาที่เป็นทฤษฎีรู้เข้าใจมองเห็นแค่นั้นอย่างไร ก็คิดไปตามนั้น คิดได้อย่างนั้นแค่นั้น แล้วก็พูดไปตามนั้น ก็ทำไปตามนั้น นี่ว่าไปตามลำดับ ตามธรรมชาติของชีวิตนี้คือเรื่องของมรรคทางดำเนินไปของชีวิตส่วนศึกษา การศึกษานี้เป็นเรื่องของการฝึก มันก็เป็นธรรมชาติ แต่เป็นธรรมชาติที่สืบเนื่องจากการที่คนจัดแจง คือเราไม่ปล่อยให้มันเดินไปตามธรรมชาติของธรรมชาติที่มีอยู่เป็นอยู่ แต่เราใช้ความรู้เท่าทันธรรมชาตินั้น มาจัดปรับให้มันดีขึ้น ที่เรียกว่าฝึกว่าพัฒนานั้นแหละ คนจึงพยายามจัดตั้งวางกำหนดที่จะให้มันดำเนินไปอย่างนี้ๆ

ที่นี้ การที่จะฝึกคนนั้น ก็มีเหตุผลอยู่แล้วว่าต้องเริ่มที่พฤติกรรม เพราะเป็นของหยาบ ของปรากฏและอยู่ในวงแคบ จะว่าง่ายกว่าก็ได้ เพราะขอบเขตของมันน้อย ก็แค่นั้นๆ มันไม่มีความลึกซึ้งพิสดารอะไร และอย่างที่ว่าไปแล้ว พฤติกรรมอะไรต่างๆ นั้นถ้าเราไม่ตั้งใจฝึก มันก็จะอยู่ตัวของมัน พอมันอยู่ตัว ลงตัวของมันแล้ว อย่างที่ว่าเป็นพฤติกรรมเคยชิน ที่นี้ก็แก้ยากแล้ว จึงต้องจัดการเสียก่อน ถ้าขึ้นช้า จะลำบากทีหลัง ต่อจากพัฒนาพฤติกรรมไปแล้ว เรื่องจิตใจนี้กว้างขวางละเอียดอ่อนมาก แต่ถึงอย่างนั้น เรื่องจิตใจก็ยังไม่ละเอียด ไม่ลึกซึ้ง ไม่กว้างขวางเท่าปัญญาและเราก็ตั้งใจจัดการพฤติกรรมจัดการกับจิตใจ ด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจนี้แหละ เพราะฉะนั้น ว่าถึงกระบวนการฝึก ก็ต้องว่าไปตามนี้ คือเริ่มต้นที่ฝึกพฤติกรรม โดยมีปัญญายู่คุมท้าย แต่ที่นี้ เมื่อว่าตามกระบวนการของชีวิตในธรรมชาติของธรรมชาติ ในชีวิตที่เป็นจริง ชีวิตก็ดำเนินไปตามทางของมัน ดังที่ว่าแล้ว จุดเริ่มอยู่ที่ว่าเรามีความรู้ความเข้าใจเป็นทุนเป็นฐาน ในเวลานี้ขณะนี้เรามีความรู้เข้าใจแค่นั้นอย่างไร ความรู้ความเข้าใจนั้นก็จับตัวเป็นทฤษฎีของเรา ซึ่งเชื่อถือยึดถือมองเห็นอย่างนั้นแค่นั้น เมื่อมีทฤษฎีมองเห็นเข้าใจยึดถือเชื่อถือแค่นั้นอย่างไร ก็มีสิ่งก่อกำหนดการไปในแนวนั้น แล้วจากนั้นก็พูดจะทำแสดงออกทางกายวาจา พูดรวมๆ ว่า การดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปตามทางนั้น นี่คือมรรค ซึ่งเป็นทางดำเนินชีวิต จึงตั้งต้นจากปัญญาที่มีที่เป็นอยู่ของคนนั้นๆ ในภาวะที่เป็นทฤษฎีคือความเห็นความเข้าใจความเชื่อถือซึ่งออกมาเป็นความคิด นี่คือเริ่มจากหมวดที่ 1 ปัญญา แล้วจึงมาหมวดที่ 2 มีพฤติกรรมกายวาจาที่สนองความคิดนั้น แล้วที่นี้ หมวดที่ 3 พวกสมาธิในด้านของจิตก็เป็นแรงขับเคลื่อน ไม่ว่าจะพูดจะทำอะไร ตัวพลังของจิต ภาวะความเข้มแข็งของจิต คือความเพียรที่จะก้าวไปในการพูดการทำการนั้นๆ สติที่ตื่นทันอยู่กับการนั้นเรื่องนั้น และสมาธิความมั่นแน่มุ่งแนว ก็จะมาเป็นแรงขับเคลื่อน เป็นสภาพจิตที่เอื้อต่อการที่จะทำอะไรให้สำเร็จผลได้ดีแค่นั้น เพราะฉะนั้น ฝ่ายมรรคนี้ว่าไปตามกระบวนการของชีวิต เมื่อศึกษาคือกระบวนการฝึกนั้น ฝึกให้เป็นได้แค่นั้น ก็มีมรรคที่เป็นการดำเนินของชีวิตไปตามทางที่เป็นมรรคนั้น นี่คือศึกษาเข้ามาในชีวิต

ของเรา เกิดเป็นมรรคที่ชีวิตของเราดำเนินไปตามนั้น สิกขาฝึกศึกษาพัฒนามาได้แคไหน ก็มีมรรคที่จะดำเนินชีวิตไปได้แคอย่างนั้น ในเมื่อจุดเริ่มของมรรคอยู่ที่ว่าเรามีความรู้เข้าใจแคไหนอย่างไร ที่จะจับตัวเป็นทฤษฎีของเรา ซึ่งเชื่อถือยึดถือมองเห็นอย่างนั้นแค่นั้น แล้วก็มีสังกัปคิดการ และแสดงออกทางกายวาจา รวมเป็นการดำเนินชีวิตของเรา ดังนั้น ในการฝึกศึกษาพัฒนานั้น เป้าหมายแท้จริงอยู่ที่ปัญญาให้ได้ปัญญาเป็นจุดมุ่ง และปัญญานั้น แผลงจะมาเป็นฐานของมรรค เป็นทฤษฎีคือความเห็นความเชื่อถือ ซึ่งเป็นต้นทางของความคิด ให้พูดให้ทำไปได้เท่าที่รู้เข้าใจและคิดได้นั้น เพราะฉะนั้น เราจึงต้องการให้ได้ทฤษฎี ที่พัฒนาถึงขั้นเป็นสัมมาทฤษฎี กระบวนการฝึกที่เราตั้งใจจัดการกับชีวิตนี้ เป็นสิกขาส่วนกระบวนการของชีวิตเองที่เป็นไปตามธรรมดาของมันเท่าที่ฝึกศึกษาพัฒนาสำเร็จมา เป็นมรรค เราจึงจัดการศึกษาฝึกพัฒนาคนด้วยไตรสิกขา เพื่อให้คนนั้นมีมรรคที่ก้าวหน้าไปอย่างดี [สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต): 2561; 2-4] ดังพุทธพจน์ตอนหนึ่งว่า "ภิกษุเล่าเรียนพระสูตร เล่าเรียนพระวินัย เล่าเรียนพระอภิธรรม ถือนิบัติเป็นผู้อยู่ป่าเป็นประจำ ถือนิบัติเป็นผู้ฉันอาหารบิณฑบาตเป็นประจำ ถือนิบัติเป็นผู้นั่งสมาธิ คือผ้าที่เขาทิ้งแล้ว เอามาซักเอามา ย้อมทำเองเป็นประจำ ถือนิมจิ๋วแค่ 3 ผืนเป็นประจำ เป็นต้น ก็ชื่อว่าศึกษา" (ขุท.ม. (ไทย) 29/409/285) เห็นได้ชัดเจนว่าศึกษาเป็นการปฏิบัติเพื่อรู้ทั่วชัดด้วยปัญญา ในขณะที่ ท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวการศึกษาในปัจจุบันที่การศึกษาที่เหมือนกับหมาหางด้วนในปัจจุบัน (พุทธทาสภิกขุ. 2548 :132) ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการศึกษาของไทย เป็นระบบการศึกษาแบบสุนัขหางด้วน ซึ่งหมายความว่าการศึกษาที่เพียงให้คนรู้หนังสือและรู้วิชาชีพอันเป็นไปเพื่อฝ่ายกายเท่านั้นส่วนฝ่ายจิตไม่มีการคำนึงถึงเลย เป็นการศึกษาชนิดที่ไม่มีส่วนทำให้ผู้ศึกษามีความเห็นถูกต้อง (สัมมาทฤษฎี เกี่ยวกับโลกและชีวิต คือ ไม่ทำให้ผู้ศึกษารู้ว่าเกิดมาทำไมศึกษาเล่าเรียนกันไปทำไม เพราะฉะนั้นในปัจจุบันการศึกษาของเราจึงมุ่งการผลิตแต่ทางวัตถุ การศึกษาของไทยจึงเป็นการศึกษาที่เป็นอันตราย เพราะสอนให้ผู้เรียนเป็นทาสของกิเลส และไร้ศีลธรรม หากปล่อยให้ระบบการศึกษาเป็นอยู่อย่างนี้ ชาติบ้านเมืองก็จะไปไม่รอดดังที่ท่านได้พูดอยู่เสมอว่า "โลกจะดีหรือเลวก็เพราะคนในโลก คนในโลกจะดีหรือเลวก็เพราะการศึกษา"

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า นักปราชญ์ทั้งสองท่านมองการศึกษาว่าเป็นการฝึกและพัฒนาตนเองเป็นเป้าหมายแท้ การที่ท่านสองอธิบายให้ว่าปัญญาเป็นฐานของสร้างสัมมาทฤษฎี ซึ่งเป็นมรรคไตรสิกขา ส่วนกระบวนการของชีวิตเองต้องมีการส่งเสริมศีลธรรมทุกขั้นตอนให้กับมนุษย์ ทั้งนี้ก็เพื่อความก้าวหน้าทางวัตถุและจิตใจ ถ้าทำอย่างนี้ก็จะเป็นตัวชี้วัดในความสุขที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในกายภาพ ในส่วนที่ตัวชีวิตทางจิตใจนั้นเป็นความสุขที่อยู่เหนือวัตถุ หรือไม่มีวัตถุประการใดครอบงำได้ เป็นความสุขที่สะอาดสูงสุด สุขุขประภพนี้ ยิ่งเสพมากเท่าไร ยิ่งมีความสุขสงบสุข ร่มเย็นให้มากขึ้นเท่านั้น

สมาธิ มิใช่ให้มีความสุข มิใช่ให้มาขลุกลนความขลัง แต่มุ่งให้เป็นฐานกำลังของการพัฒนา ปัญญา: สมาธิมีคุณลักษณะสำคัญ 3 อย่างที่พึงยำ สุขเต็มตัว-ล้ำพลังจิต-เสริมประสิทธิภาพของปัญญา สมาธินั้นก็บอกแล้วว่า มันเป็นตัวแทนหรือเป็นประธานของกระบวนการฝึกด้านจิต ก็เลยเอาสมาธิมาเป็นชื่อเรียกแทนการฝึกด้านจิตใจทั้งหมดอย่างที่เคยบอกแล้วว่า สมาธินั้นเป็นการทรงตัวของจิต เป็นภาวะที่จิตอยู่ตัว ตั้งมั่น มั่นแน่ว มุ่งแน่ว ได้ที่ ที่จะทำอะไรๆ ให้ได้ผล และก็เป็นตัวรองรับ อย่างที่เปรียบเทียบกับ เหมือนกับเรามีฐานหรือที่รองสักอย่างหนึ่ง เช่นอย่างโต๊ะ ถ้าฐานหรือที่รองนั้นไม่มั่นคง ยังเอนเอียงไปมาคลอนแคลนอยู่ สิ่งที่เราวางอยู่บนนั้น ก็ล้มระเนระนาดหรือพลัดตกหล่นไปเลย ดังเช่นคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติของจิตใจ ถ้าจิตไม่เป็นสมาธิ คุณธรรมที่เป็นคุณสมบัติของจิตนั้นก็ขาดฐานที่มั่นคง ตั้งอยู่ไม่ได้ดี ง่อนแง่น แล้วก็อาจจะเสื่อม ตกหล่นหายไป สมาธิจึงเป็นที่รองรับอย่างดีของคุณสมบัติต่างๆ ของ สมาธิที่แปลกันว่าตั้งมั่น บางทีเราอาจจะมองไปเป็นนึ่ง จิตเป็นสมาธินั้น ที่ว่านึ่ง ก็ถูกต้อง แต่ต้องระวัง เพราะคำว่า "นึ่ง" นั้น ชวนให้เข้าใจเป็นอยู่เฉยๆ อยู่กับที่ จึงต้องเข้าใจให้ชัดสมาธิไม่ใช่หมายถึงจิตนิ่งอยู่กับที่ แต่มันทรงตัวได้มั่นคงมุ่งแน่วไปเพราะฉะนั้น แม้แต่เคลื่อนไหวที่ มันก็ไปอย่างมั่นคงสม่ำเสมอ อย่างรถหรืออะไรก็ตาม ที่จะ วิ่งไปได้ดี ดำเนิน เดินหน้า เป็นไปได้ดี ก็ต้องทรงตัวได้มั่นคงสม่ำเสมอ แล้วก็แน่วไปในทิศทางนั้น เรียบ นิ่งไม่ส่าย ไม่สั่น ไม่สะท้าน ถ้ารถส่าย คนก็ชกใจไม่ดีแล้ว ไซ้ไหม ไม่เฉพาะส่าย มันไม่โคลงเคลงด้วย ทั้งไม่ส่าย ทั้งไม่โคลงเคลง คือมันคง ทรงตัวแน่ว อย่างนี้คือคุณสมบัติที่เราต้องการ แต่ถ้าสมาธิอยู่ในภาวะนิ่งอยู่กับที่ ไม่ไปกับการก้าว มันก็อาจโน้มไปทางที่จะเอาแค่สบาย แล้วก็มีความสุข แล้วคนก็เสพสุขติดสุข ดีไม่ดีก็ขี้เกียจไปเลย เพราะฉะนั้นท่านจึงเตือนไว้ว่า สมาธิกับความขี้เกียจนี้ไปกันได้ เป็นพวกเดียวกัน (โกสัชชปักข์ เข้ากันดีท่านก็เลยให้ระวังว่า เมื่อได้สมาธิ อาจจะเกิดโกสัชชะ คือความเกียจคร้าน ก็จึงต้องให้มีวายามะ-ความพยายาม ที่เรียกทั่วๆ ไปว่า วิริยะ คือความเพียรมาเร่งเร้าไว้ ให้ดูกลัน ไม่ใช่มาถ่วง แต่มาดึง คือวิริยานั้นดึงหรือขับเคลื่อนให้ก้าวหน้าไป ไม่ให้สมาธิอยู่กับความหยุดนิ่ง ถ้าจะนิ่ง ก็ให้เป็นนิ่งอย่างนิ่ง หมายความว่าเดินหน้าไปอย่างมั่นคง เรียบแน่ว

วิริยะ คือความเพียรแกลวกล้ำคอยเร่งเร้าให้ก้าวไปข้างหน้าเมื่อมีวิริยะ ก็จะเร่งเดินหน้า แต่ถ้ามีแต่วิริยะอย่างเดียวเอาแต่เร่งเร้าเกินไป ก็อาจกลายเป็นเร่งรีบ จนทำให้ร้อนรน หรือ ลุกลี้ลุกลน ไม่สงบ ไม่มั่นคง ตามหลักที่ว่าวิริยานี้ เข้าพวกกันกับความฟุ้งซ่าน (อุทัจจปักข์) จึงต้องมีสมาธิมาเข้าคู่คู่ไว้

สมาธิจึงคล้ายว่ามาช่วยดึงไว้ วิริยะเอาแต่จะไปข้างหน้าสมาธิก็คอยรั้งตรึงไว้ อย่าให้ไปเร็วนัก และให้การก้าวไปข้างหน้านั้นเป็นการไปอย่างมั่นคง แน่วแน่ สงบ ให้เกิดความพอดี และได้ผลดี ถ้ามีสมาธิดี และมีวิริยะด้วย ก็เกิดความพอดี ทั้งเดินหน้าก้าวไป และก้าวไปอย่างเรียบแน่นมั่นคง

จึงให้วิริยะกับสมาธิคู่กันแล้วสติก็คอยกำกับปรับแก้ให้พอดี ไม่ให้พลาด ไม่ให้ขาดไม่ให้เกิน [สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต): 2564; 28-30] สมาธิทำให้จิตใจผ่องใสประกอบกิจการงานได้ราบรื่นและคิดอะไรก็รวดเร็วทะลุปรุโปร่ง เพราะวาระดับจิตใจได้ถูกฝึกมาให้มีความนิ่งจากการเป็นสมาธิ พร้อมมีพลังกว่าระดับจิตใจที่ไม่มีสมาธิ (พ.ธ. (ไทย) 25/33-34/35) เมื่อจิตเป็นสมาธิจะคิดทำอะไรย่อมทำได้ดี และได้เร็วกว่าปกติ ตามหลักการในพระพุทธศาสนา สมาธิอาศัยจิตอยู่และทำให้จิตตั้งมั่น ไม่ซัดส่าย เพราะธรรมชาติของจิตไม่นิ่ง เมื่อสมาธิเกิดขึ้นเท่านั้น จิตจึงจะสงบ แต่การที่จะให้สมาธิเกิดก็ต้องมีการฝึกจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนจิตตั้งมั่นแนบแน่นสนิทอยู่ในอารมณ์เดียวหรือความมีอารมณ์เป็นอันเดียว ความตั้งมั่นหรือความแน่วแน่วของจิตนี้ ที่เรียกว่า "สมาธิ" (อภิ.วิ. (ไทย) 34/433/343) ในขณะที่ ท่านพุทธทาส ภิกขุ กล่าวว่า จิตที่เป็นสมาธิแน่วแน้อย่างลึกถ้าจะไม่สามารถมองด้านในได้เลย เพราะจิตนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่รู้ตัวและไม่มีประโยชน์แก่การเห็นแจ้ง (วิปัสสนา) สมาธิที่ลึกล้าเป็นอุปสรรคสำคัญของการปฏิบัติวิปัสสนา" (พุทธทาส ภิกขุ: 2549; 70)

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า นักปราชญ์ทั้งสองท่าน มองว่า สมาธิ มิใช่ให้มัวติดสุข มิใช่ให้มาหลุกความขลัง แต่มุ่งให้เป็นฐานกำลังของการพัฒนาปัญญานั้นคงเป็นเพราะทั้งสองท่านให้ความสำคัญกับการพัฒนาชีวิตด้วยอาศัยสมาธิเป็นตัวขับเคลื่อนสู่องค์มรรคด้วยการอาศัยสัมมาวายามะ ความเพียรชอบ ด้วยการตั้งต้นจากฉันทะ มีใจรักอยากทำ มีสติที่จับถูกตรงอยู่กับเรื่อง นอกนั้นก็จะเป็นตัวสมาธิ ควบคุมกำกับไว้ไม่ให้พลาดไม่ให้ขาดไม่ให้เกิน ในขณะเดียวกันท่านสองยังให้ความหมายอีกว่า สมาธินั้นยังเป็นองค์มรรคที่สำคัญ ที่จะต้องแสดงภาวะจิตที่มั่นคงแน่วแน่มิใช่แค่หยุดนิ่งมันแน่วอยู่กับที่ แต่มุ่งแน่วไปข้างหน้าอย่างสม่ำเสมอด้วย การที่ทั้งสองท่านอย่างนี้คงเป็นเพราะว่าสมาธินั้นเป็นตัวเอื้อต่อคุณสมบัติอย่างอื่นทั้งหมดทั้งสองท่านจึงยกเอาสมาธิมาเป็นตัวแทนในการฝึกจิต

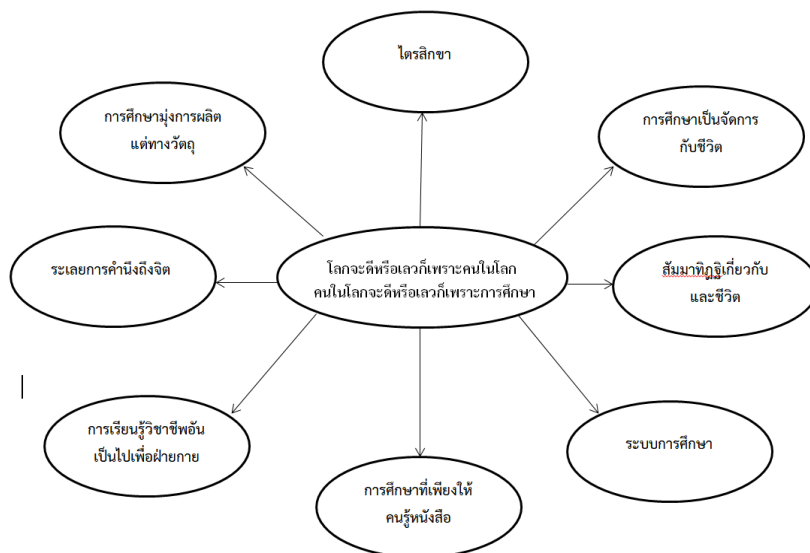
บทสรุป

การศึกษาว่าเป็นการฝึกและพัฒนาตนเองเป็นเป้าหมายที่แท้จริง แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องสร้างสัมมาทิฐิ เป็นเบื้องต้นเพราะสัมมาทิฐินั้นเป็นพื้นฐานของปัญญาเป็นฐาน ส่วนกระบวนการของชีวิตนั้นต้องมีการส่งเสริมศีลธรรมนั้นก็เพื่อให้มนุษย์เป็นการสร้างให้มนุษย์มีศีลธรรมและจริยธรรม สามารถเข้าใจถึงโลกแห่งวัตถุจนสามารถปรับตัวเข้ากับโลกแห่งวัตถุได้เมื่อไรก็ตาม เมื่อมนุษย์เข้าใจโลกแห่งวัตถุแล้ว กายภาพก็มีความสุขตามมา ไม่ต้องไปกล่าวถึงจิตเลย ก็กายสุข ใจก็สุขตาม เพราะจิตใจนั้นอยู่เหนือวัตถุหรือไม่มีวัตถุใดๆ ครอบงำได้ เป็นความสุขที่สะอาดสูงสุด

ส่วนสมาธิ มิใช่ให้มีความสุข มิใช่ให้มาขลุ่ความขลังนั้น เป็นการมุ่งให้เป็นฐานกำลังของการพัฒนาปัญญาเพื่อให้มีความคง การพัฒนาชีวิตด้วยอาศัยสมาธิเป็นตัวขับเคลื่อนสู่องค์มรรคด้วยการอาศัย ความเพียรชอบ มีฉันทะเป็นฐานรองรับหลังจากนั้นก็มัสติกำกับอารมณ์ นอกนั้นสมาธิยังเป็นองค์มรรคที่สำคัญ ที่จะต้องแสดงภาวะจิตที่มั่นคงแน่วแน่ มีความมุ่งหมายไปข้างหน้าอย่างสม่ำเสมอ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ถ้าการศึกษาดี คนต้องมีชีวิตดี ที่องกามสร้างสรรค์ สมาธิ มิใช่ให้มีความสุข มิใช่ให้มาขลุ่ความขลัง แต่มุ่งให้เป็นฐานกำลังของการพัฒนาปัญญา เป็นมองโดยการเชื่อมโยงการศึกษาถึงสัมมาสมาธิให้มีสมาธิที่จะมาทำให้เกิดความมั่นคงแน่วแน่ เพื่อการเดินหน้าไปได้อย่างพอดี มีการทำงานครบไปพร้อม ๆ กันอย่างมีสมรรถภาพ ดังนี้

ไตรสิกขาเป็นกระบวนการปฏิบัติ หรือ กระบวนการพัฒนามนุษย์เพื่อให้สามารถจัดการกับชีวิตชีวิตประจำวัน หรือ การดำเนินชีวิตที่เป็นระบบ โดยอาศัยมมาทิฐิ เป็นตัวสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกับโลกและชีวิต แต่ปัจจุบันจะเห็นวาระระบบการศึกษานั้นมีการศึกษาที่เพียงพอให้คนรู้หนังสือเพื่อไปทำมาหากิน เลี้ยงชีพได้เพื่อให้อยู่รอดแก่ตนเอง หรือไม่ก็มุ่งการพัฒนาหรือมุ่งผลิตทางวัตถุ จนลืมนับผิดชอบต่อสังคม มนุษย์นั้นไม่ได้อยู่คนเดียว แต่อยู่ร่วมกับคนอื่น ด้วยเหตุนี้

มนุษย์จึงต้องจัดความเห็นแก่ตัวและร่วมมือกันเสริมสร้างสันติสุขในชุมชนโลก ด้วยการคำนึงถึงการพัฒนาจิตใจทั้งในระดับบุคคล สังคมและผู้นำของประเทศ

จุดเด่นของหนังสือ : หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่ถอดจากการบรรยายของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายบรรยายธรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรม ตอนที่ 33 เป็นเรื่องราวที่มีความน่าสนใจมีหลักไตรสิกขาในการพัฒนาชีวิตและหลักการดำรงชีวิต เนื้อหาสาระที่มีความกระชับไม่คลุมเครือการใช้ภาษาใช้ถ้อยคำที่อ่านง่าย เว้นวรรคตอนได้เหมาะสมทำให้ผู้ที่ศึกษาในหนังสือเล่มนี้มีความสุขเพลิดเพลิน อยากที่จะศึกษาต่อจนจบเล่ม

จุดที่ควรพิจารณา : ในหนังสือเล่มนี้ชื่อเรื่องถ้าการศึกษาดี คนต้องมีชีวิตดี ที่องกามสร้างสรรค์ แต่ในเนื้อหามีการอธิบายพระใหม่ค่อนข้างน้อย ส่วนมากจะอธิบายในภาพกว้างและหลักธรรมก็กว้าง การบรรยายในภาพกว้างทำให้พระใหม่อาจไม่เข้าใจลึกซึ้ง แต่อย่างไรก็ดี ถ้ามองในภาพกว้างเป็นหนังสือที่มีคุณค่ามาก ถ้าผู้ศึกษาต้องไปศึกษาอย่างมีความรู้เพิ่มเติมก็ต้องติดตามตอนที่ 34 ก็จะเข้าใจยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พุทธทาสภิกขุ. (2548). *เทคนิคการมีธรรมะ เล่ม 1 ศีลธรรมกลับมา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ.

พุทธทาสภิกขุ. (2549). *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย)*. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2561). *ถ้าการศึกษาดี คนต้องมีชีวิตที่ดี ที่องกาม*

สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เพ็ญแฉดโฮม.